

SIGMOND ISTVÁN

Emberarcú szellemek

Szép vagy, te nyár. Füledből madárcsicsergés árad, szemedből vakító fények szakadnak elő, kezedből szürke galambok röpködnek a verandára. Az ősz ott sunyit az eresz alatt, ugrásra készen. Ne még. Alig földeltük el a tavaszt. Nézzük egymást: én és a galamb. Mióta élsz? Miért születted? Nálam sok-sok esztendő kettőnek számít, 75 évig voltam kommandós, bálnavadász és úrhajós, most meg itt ülök a verandán. Nem hiszed? Három oltás van a karomon, voltam kolerás, pestises és tüdőbajos, most meg itt ülök a verandán. Ezt sem hiszed? Embert is öltem, voltam tűzvész, krematórium és felszabadító sereg, kiirtottam egy-két nemzetet, tengerbe mártottam a földet, és lebombáztam százezer házat, most meg itt ülök a verandán. Még mindig nem hiszel nekem? Csipegetsz patkánymérget? Tépjem le a fejed? Megeszél két kilónyi kenyérmorzsát, hogy döglött tollhalmoz légy estére? Mondd hát, ki vagy te? Én csak repülni tudok, mondja a galamb. Semmit se tettem, se jót, se rosszat. De ha akarod, leszarom a teraszt. Nézzük egymást: én és a galamb. Ő a fatalista, én az áldozat. Az ősz biztosan lecsap reánk, és vége lesz ennek a nyári mesének. Az ártatlanok közben díszszemlét tartanak, árnyékuktól gyászruhát ölt a föld, ünnepeljük az elmúlt 75 esztendőt. Kisztihánd, szőr, kisztihánd tovaris, kisztihánd domnule.

*

Ha ordítani kell, nem fordulsz arccal az ég felé. Ásod a földbe a lyukat, odalent bizonyára jobban meghallják a hangokat. Hogy válasz sosem érkezik? Nézd meg azt az asszonyt a mező közepén. Elnyútt testében bent rekedt a hang, s ráncai sírjában elenyészik a gondolat. A kapa őrzi a betűt és a nótát, a siratót és a táncot, a kezdet mosolyát és a göröngyökbe zárt imát, a dédnagyapja is ezzel kapált. Miért kell neked a föld s az ég? Hiszen te vagy a világ ura. Létrehozta Istent, bemocskoltad, megölted, s most imádod őt. Megírtad a Bibliát, hogy imával töltsd az időt. Asszonyt ölelsz, dorbézolsz, káromolod a makk alsót és elárulod anyádat, s egy rongyos bankóért lefetyeled a szentek valagát. Látod azt az asszonyt a mező közepén? Nappal ébren van, éjszaka álomra hajtja a fejét. Te meg felborítod a rendet, éjfélkor lyukat vájsz a földbe, patkányok és szellemek másznak az öledbe. Egy tetű lelkében nyugalomra találnál. Csakhogy ezek a fránya tetvek oly igényesek lettek, már a sántáknál is sorba állnak az emberek. Az az asszony ott, akiről szóltam, sosem látott tetűt, patkányt és szellemet.

*

Birokra keltünk, igazunk s erőnk tudatában, s mi lett belőlünk? A vesztesek táborát gyarapítjuk, és sosem lesz új Bibliánk. Előírják nekünk a hitet, ám a bandába verődött koldusok elállják a templomok ajtaját, új utakat sehol sem találsz. Csárdákban isszuk a bort, esszük a kenyeret, szentekké váltunk mindahányan, ki tudja, hányszor támadtunk fel s buktunk alá, és a hírek szerint keresztre feszítve szült anyánk. Könnybe mártott arccal játéknak véled a napfogyatkozást, s hiába esik víz az égből, az ereszekben vér csepeg a földre. S hogy végképp tragikomikus legyen az egész, hit-tanórára jelentkezel, de alkalmatlannak tekintenek, merthogy Júdás-fűszárból rengeteg zöldell a mennyei réten. Vesztesnek születted, vesztesként földelnek el, s egy-

folytában csak azt üvöltöd, hogy írjátok meg az új Bibliát. Ki figyel rád? Isten halott, Fiát hiába várod, az apostolok mi magunk vagyunk: keserű kenyér, penészes kovász.

*

Mérhetetlenül hosszú kígyó. Farka a végtelen maga, szeme önmagába néz. Mindenki a fejet imádja, a nem létező farkok is állandóan résen áll, hogy mikor célirányos megcsóválnia önmagát. De nem ez a lényeg. Képlet: hömpölygünk egy hatalmas okádékban. A kezdet homályba vész. Végcél? Már a komolykodók is ezen röhögnek. A negyven napos pusztai lét még tartani fog egy-két ezer évet. Csak hetvenötnek véled? Onánia. Találkoztam egy emberrel, aki járni tudott a vízen. Mostanában nem gyakorolja, kiröhögtek úton-útfélen. A földön botorkáló szentek amúgy sem örülnek az ilyesminek, mindenkinek a saját hókuszpókusza a legkedvesebb. Mi, a többiek, gyógyteát iszunk. Vederszám. Közben fertőzzük egymást agyba-főbe. Kopognak? Ne nyisd ki az ajtót. A bűz s a szenny betölti a szobát, egyelőre kiskanállal eszed. Besztd szépen, mint a mindennapi kenyeret. Ha beengedsz valakit, elveheti tőled. A mosolygós arcú szellemek már a hokedliden ülnek, kalákában tépik libádról a tollat, s ha nem figyelsz oda, kilopják szemedből a fényt s leked paraszára vizet öntenek. A megoldás kézenfekvő. Suttymban járj ki a temetőbe, gyakorold az imákat. Talán felnyúlnak érted az ősök, hogy magukhoz rántsanak. A göröngy-melegben nincs vasfoga az időtlen időnek. Az öröklétben leszokod a gyógyteát, s nagy kanállal eheted a bűzt s a szennyet. Gud báj, édesem.

*

Az optimisták viszik a keresztet, a többi báván nézi a földdel összenőtt eget, s a magasba küldött zoltárok lecsorognak a templomok falán. Három patkány könyököl a kert végében. Nem mersz közéjük telepedni, mert az óriások nem szeretik a törpéket. Húsod íztelen, s a rengeteg mosléktól, melytől életben marad a sejt s a szövet, megrozsdásodtak benned a csontszegek s feketén sötétlik a szürkeállomány. Újra kelene kezdeni az egészet. Valaki kitalálta a jelent, pedig csak múltban s jövőben létezel. Hogy a múlt a jövő záloga? Nosztalgia, mellőngetés és humorba fulladt filozófia. Nézd meg a patkányokat. Ők mindig a jelenben élnek, néha cincognak, néha arra gondolnak, hogy milyen dallamra cincogjanak estére. Ez már nem humor, ez csak filozófia. Veszélyben a haza? A haza mindig veszélyben volt s veszélyben marad. Nem a patkányok miatt. Te ácsoltad a keresztet, te vagy az optimista s te vagy a báva. Ima és káröröm? Feszület-mozdulatlanságban terpeszkednek a két serpenyőn. Egyensúlyban a világ. Gordiuszi csomó? Jelenedre bogozták legutóbb. Megoldani? Kettévágni? Minek? Ez a játék rendje. Tizenkilencre ráhúztál egy lapot, s azok az óriáspatkányok tovább cincognak a kert végében.

*

A dalárdába tömörült varjak a saját himnuszukat károgiák, s egy hatalmas, kétmillió billentyűs zongorán mi is kalimpáljuk az örök melódiát. A fekete billentyűk – mióta világ a világ – magasra hágva, dombok tetején üldögélve jobban látszanak, mint a fehérbe öltözött sokaság. A fülbemászó dallamokban kóros betegség munkál: a súlytalan ütemrészek néha összekapcsolódnak a következő súlyossal, ezt nevezik szinkópának a zenében. Ne csodálkozz, hogy nemsokára végleg eltűnik a papírról a pont, s állandóan kérdőjeleket csalogatsz a gondolat után. Miért látszik csak egy pillanatra a vilámlás, és miért telepszik ránk a mennydörgés olyan hosszasan, mint görcsben fetregő, eltorzult epilepsziásra a hab, a nyál? Miért öltözik díszbe a halál, ha felboncolva

dobják karjába imádott menyasszonyát? Miért hangosabb a bombarobbanás, mint a versből kicsendülő rímek zenéje, vagy a rímtelen versben a szó maga? Miért telepednek hivatlan vendégek az asztalfőre, hogy minden este kiokádd a vacsorát? Miért nem ír senki balladát, hogy végre a hitetlenek is megértsék, mi végre az elmúlás? És miért nincs szarva a hattyúnak, miért nem volt legalább két anyád, miért nem tudnak szót érteni a két lábon járó állatok, miért gyóntatják meg a szenteket is a vérbajos bohócok – te már akkor is kérdeznél unos-untalan, ha valami csoda folytán a kérdőjelek felkiáltójelekké egyenesednének, vagy a pont venné át a hatalmat a betűkkel díszített fehér papíron. Egyelőre a szinkópa, a fekete billentyűk és az égből ránszakadt mennydörgés tizedeli a meteoszlopot, s a szomorú arcú asszonyok a te véredben mossák a szennyes ruhát. Elvégeztetett, mondd? Elvégeztetett, mondom veled, a hívők imáit a földbe tiporták, s a kiszikkadt, agyagos sírhantokon sosem fakad már színes virág.

*

Ismertem egy sovány öregasszonyt, aki egy régi vasalóval a szatyrában indult nap mint nap a piacra, hogy ne döntse le a szél. A vasaló templomba járt, parkokban sétált, sírokat látogatott vasárnaponként. Az öregasszony most a temetőben lakik, a vasaló sem jár sehova, a rozsdahalállal viaskodik valahol az egymásra dobált limlomok között. Megmentenék még egy-két öregasszonyt, mondja, de senki sem hallja a szavát. A rozsdá nagyobb hatalom, mint a hang, s a sovány öregasszonyokat rendre elfújja a szél. Egyensúly-zavarban többen pusztultak el, mint a megrozsdásodott vasalók összesen. Mi volna, te drága lény, ha más megoldást nem tartanál kivihetőnek – e kétszer aláhúzott félmondat után felkiáltójelet tégy –, szóval ha önmagadban hordanál egy régi vasalót? Ruhád gyűrött maradna ugyan, de a kutyám nem csaholna meg. Mégiscsak jobb volna, ha kisimult arccal, délceg tartásban vinnének ki a temetőbe, hogy sudáran, hetykén rohadj bele az anyaföldbe. Mindegy, hogy milyen régióban kerülsz angyal-közelbe, sikert sikerre halmoznál odafent, odalent. Mi meg így emlékeznénk reád: itt nyugszik egy ember, akit nem a halál dermesztett meg, dermedt volt már életében is. Mindig tudta, hogy a fehérrel kell ijesztgetni a feketét, s a feketével a fehéret. Áldatlan emléket ne érezzetek csendháborításnak, a háborús halottnak kijár a tisztelet, akkor is, ha latrinában végzi. Ha erre köpködni kezdene valaki, ne vedd zokon a különvéleményt. Te már rég túl vagy azon, hogy különbséget tégy a mélytányér és a bili között, most éppen angyalszárnyakat vasalsz keményre, s hogy azok a mulya Isten-zsellérek kénytelenek lesznek lemondani az örökös röpdösésről, hát, istenem, semmi sem tökéletes. Hallod, komám, nem vasalod ki egyenesre az eget? Tudod, nem szeretném, hogy félkörben szakadjon reám, megszoktam az egyenesre faragott eszközöket, lapátnyelet, üvöltő átkokat és az egyszólamban duruzsolt imát, ezek mind-mind laposra verik a fejem. Ja, igen, és add át kézcsókomat Istennek, köszönöm, hogy gondot visel reám, jól vagyunk, nagyon jól vagyunk, a gyerek egyre okosabb és a látnokok szerint holnaptól kezdve egyfolytában fog sütni a nap, szeretőim békésen megvannak egymással és csak kétszer lopták el a kocsimat, a mindennapi kenyér mindennap kopog az ablakon és hetenként csak egyszer ver meg a szomszédom, mosolyra fakad a kő, ha rálépsz, s ha leköpöd, felnyúl és megsimogat, senki sem hal meg egészen, tetszhalottak fekszenek a temetőben, itt mindenki imád valakit és a valaki gyűlöli a mindenkit, egyszerűen minden oké, hogy az ősmagyarok szókészletéből is használjam a legősibbet, csak! Nos, csak egy újabb átok hiányzik, egy legeslegutolsó, kérd meg nevemben az Urat, hogy nézzen még egyszer reánk, és átkaival sújtson le a földre, hátha előlről tudnánk kezdeni az egészet. Hogy a fehérek fehérnek lássák a feketét, s a feketék feketének lássák a fehéret.

Ha ez bekövetkezik, számíthatok rám odafönt, szent leszek, hittérítő és zarándok, apáca, baptista pap és zárdaszűz, zsoltárban a dallam és kereszten a por, valamiben a semmi és a semmiben valami, te, komám, elmondanék még egy imát is ráadásként, hogy lássa az Úr: lemeztelenítjük a lelkünket és a testünket egyaránt, hogy tisztán lépünk a Jordán vizébe. De miket beszélek, én ostoba, még meghallja valaki, és gatyá nélkül nehéz volna imát mondani, aztán meg hova rejteném a darutollamat? No, ez így nem jó, menjünk vissza a kezdetekhez. Hol tartottunk? Az öregasszony vasalója ott rozsdásodik a sötétben. Valaki eladja az ócskásnak, aztán beolvasztották... na, tessék, a végén odajutok, hogy a vasaló bombaként repül az égen. Maradok inkább a legeslegelejn: ismertem egy sovány öregasszonyt. Ennyi. Maradjon ez a négy szó ebben a mese nélküli mesében.

*

Nézd csak, mi van ott. Mi van ott, kérdezte a kicsi. Szellemekek sétálnak a kockaköveken, mondta a nagy. Emberarcban? Emberarcban. És a vakond? Most nem a vakondról van szó. Az emberarcú szellemekekről beszéljünk, a vakond egy másik leckének a tárgya. Pedig a vakond sokkal érdekesebb téma, vélte a kicsi. Hagyd ezt, tanácsolta le a nagy, inkább nézz oda, látod, az az ember, ott, végiglődörög a síkatoron, időnként megáll, ismerős kaput, házat keres, de sosem találja meg, az egyforma végzetszerű, mint a kilincstre tapadt, fénnel álcázott szenny. Itt a csókot is mindenki szájjal adja, az állatokat megölik, s a húst benyomják ugyanabba a szájba, egyetlen hely, ahol a hang a slejmmel ölelkezik, innen ténfereg elő az ima, bődül a vezényszó, ömlik a hányás, sorban áll a zokogás, röhögés, az átok és a szerelmes gügyögés. Észrevetted, hogy a hullaszag ugyanolyan fényben, sötétben, föld felett és föld alatt? Miért egyforma minden, kérdezte a kicsi. Mert ha nem volna minden egyforma, vélte a nagy, meg tudnák különböztetni az egyik éjszakától a másik éjszakát, a gyalázat förtelmére nem ölténének palástot, véres késsel nem szelnének kenyeret, s ahelyett, hogy a nevetés s a sírás könnyeit külön páncélszekerényben őriznék meg az utókornak, sperma és pénz fölött öröködnék a bankokban, ez az ő szívérványuk a múlt s a jövő között, s a hóhér előtt nem zárják be a templomajtót, noha az áldozatok nyakáról nap mint nap letépi a keresztet, s csak úgy mellékesen kizsebeli őket; a megfojtottak s agyonlőtték gyerekeinek fényképét mindennap számba veszik, folyik a cserebere, egy szőkéért adnak három feketét, egy feketéért három szőkét, attól függ, kinek mi a kedvence, folytassam? Csak azt nem tudom, hogy most tépjem ki a szívét, vagy várjam ki a lecke végét. Miért tépnéd ki a szívét egy szellemnek, kérdezte a kicsi. Ő nem tudja, hogy szellem, mondta a nagy, ezek abban a tévhitben élnek, hogy boldog gyermekkoruk volt és a tárgyaknak a kiterjedése a legfontosabb, bemagoltak egy-két miatyánkot és egymás testéről tépik le a rongyokat, aki vezérnek érzi magát, egy furunkulus láttán lázas állapotba lendül, közben a szeplőket szorongatja az ujjbegyei között, hátha kiprecket belőlük a genny. A vakond, mondta a kicsi, a legősibb szerkezetű placentás emlősök sorába tartozik, erszénye és erszénycsontja nincs, és a metsző-, szem- és zápfogait tejfogak előzték meg. Ne hagyjátok elveszni a vakondokat. Azt hiszem, lent volna a helyed, vélte a nagy, emberarcúnak kellene lenned, pontosan olyan vagy, mint a kockaköveken lődörgő szellemek. Annak, ott, aki az egyformaságba született, s valami állati ösztöntől hajtva keresi a nem létező saját kilincset, s akinek nemsokára kitépem a szívét, mert a soron következőnek kell átvennie a helyét, szóval annak az emberarcúnak telezsúfoltam a múltját himnuszokkal, lidércekkel, álmokkal és közhelyekkel, a saját szennyének a palackjából sosem engedtem ki, húsnak látta a lerágott csontot és fenyőfaillatúnak érezte a ganészagot,

lángba borult mezőkön sétáltattam, s azt hitte, hogy csiklandozza a fű, kereszten is lógott eleget, s ott fogalmazott meg néhány örök életű szonettet. Ezeket is megunják egyszer, s divatba hoznak egy másik, márványba véshető szöveget: „Döglött bikára húzzatok trottyos gatyát. A mezítelen mártírok hamburgert esznek és megtagadták az imát.” És azt is elárulom neked, mondta a nagy, hogy a latrokat összecseréltem azon az éjszakán, csak hogy ezt nem kell elpofázni senkinek, maradjon ez a hármunk titka, ezt csak Ő tudja és te. A vakondnak olyan bársonyos a bundája, mondta a kicsi, mint naplementében a hegy. Sötét, kicsi, szeme csenevész, de rokonságban van a tüskés disznókkal, az erdei és vízi cickánnyal és a sörtés sünnel is. Tudad, hogy fogaik hegyesek és hüvelyük nem kettős, hanem egyszerű? Ha sosem láttál ilyet, nem tudhatod, hogy mi a szentségben a mennyei. A klotyóból kiáramló imádságos ánízsillat nem isteni hókuszpókusz, a szentség lényege. Ne hagyjátok elveszni a vakondokat. Odadoblak öröm-koncnak, mondta a nagy. Tudod, hogy az emberarcúak milyen hálásan tudnak lihegni a moslékban kifőtt agyagnak? Vonítanak, mint a telehold, ha kutyát lát. Talán fordítva, jegyezte meg a kicsi. Nekem mindegy, lehet fordítva is, mondta a nagy. Ha rend van, akkor a rend fordítottja is rend, az ellenkezője is rend, a tükörképe is rend, a halál képében is benne van az élet, az imák tele vannak kéjjel, s aki nagyon sír, úgy néz ki, mintha röhögne. Ez nem éppen így van, mondta a kicsi. Minden vakond eszi a rovarokat, de még soha, egyetlenegy rovar sem evett vakondot. Honnan tudod, kérdezte a nagy. Honnan tudod, hogy a vakond-rovar rendben ki viseli a keresztet? Még azt sem tudod, hogy a rovar szíve a farkában dobog. Hiszen nincs is farka, diadalmaszkodott a kicsi. És akkor mi van, mondta a nagy, szerinted ez bizonyíték? Nézd meg a szót, a szót magát. Ugyanaz a szó egyeseknek temetőt jelent, másoknak mennybemenetelt. Az emberarcúakat kommandósoknak képezték ki, egyetlen feladatuk, hogy kenyérfáról cseresznyét szüreteljenek éjszakánként, aztán azon tanakodnak egy életen át, hogy ki adott le több cseresznyét a közösbe. A melodramában nem a dráma a közhely, hanem a lelki onánia, melyet a sírgödörnél abbahagysz, de helyetted s néha nedvedben tovább folytatnak odakinn. A kezdetekkor volt igazi a rend, amíg az emberek csak morogtak vagy vakkantottak, nem kellett szellemekkel felcserélni őket, nem voltak hősök, bohócok, bűnösök és ártatlanok, kilincsek, szobrok és kanyargós sikátorok, az élők mindig holtan végezték, de a halottak sosem kísértették az élőket, a fákat sem számozta meg senki, mindenki templom és bordély volt egyszemélyben, a szentek és kurvák között nem volt különbség, békésen csüngtek a fán, mint színtelen zászlók a színekben pompázó házak homlokzatán. A vakond fejfelé előre megy le a felszínre vezető járatba, a labirintusban csak ő ismeri ki magát, minden szögletben epekedik utána egy rovar, de az élőket csak vasárnap, a döglötteket hétköznap eszi. Ne bántsátok a vakondot, mondta a kicsi. Téged a képzelet szült, nem hordott ki anyád, mondta a nagy, benned a kromoszómák helyett sok kicsi isteni szellentést hordoznak a sejtek, olyan vagy, mint a gyökvonásba zárt hit, a szenteltvízbe hugyozó egér, vagy a hittérítő gatyája korcában imádkozó tetű. Hát akkor az emberarcúnak kitepem a szívét, döntött a nagy, s az a lődörgő ember a kanyargós sikátoron elterült a kövezeten egy ismeretlen ház előtt. Nézd csak, mondta a nagy, már építik a márványlépcsőt a mellszobra előtt, merthogy ő volt az az emberarcú szellem, akiről az a hír terjedt el, hogy megtalálta a saját kapuját, amit egy emberöltőn át keresett, most meg arra vár, hogy a vakondod ürülékében újrakezdhesse az időtlen időig tartó hétköznapot. Jer, menjünk az Úrhoz, röhögjünk hármásban egy nagyot: az átok megfogant és szuperál. A döglött bikára felhúzták a trottyos gatyát.